

Z ORZECZNICTWA

Magdalena Niewiadomska-Krawczyk

Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2009 r., sygn. I KZP 26/09¹

Przepis art. 75 § 1 k.k. stanowi podstawę zarządzenia wykonania kary wyłącznie wówczas, gdy za popełnione przez skazanego w okresie próby określone umyślne przestępstwo podobne wymierzona została kara pozbawienia wolności, a nie znajduje on zastosowania, jeżeli za to przestępstwo wymierzona została kara ograniczenia wolności, która – na podstawie art. 87 k.k. – stała się elementem składowym kary łącznej pozbawienia wolności.

Wyrażone przez Sąd Najwyższy stanowisko należy uznać za słuszne. Niemniej wypada zwrócić uwagę na inne jeszcze racje przemawiające za trafnością poglądu przedstawionego w omawianym postanowieniu niż podniesione w jego uzasadnieniu.

Sąd Najwyższy uznał, że zagadnienie prawne, które wyłoniło się na gruncie rozpatrywania konkretnego środka odwoławczego, nie wymaga dokonania zasadniczej wykładni przepisów art. 75 § 1 k.k. i art. 87 k.k., gdyż dla jego rozstrzygnięcia wystarczy przeprowadzenie wykładni zwyczajnej, w ramach samodzielności rozstrzygania przez każdy sąd zagadnień faktycznych i prawnych (art. 8 § 1 k.p.k.).

Nie zmienia to jednak faktu, że u podstaw sformułowanego przez sąd okręgowy zagadnienia prawnego leżą dwa, istotne z punktu widzenia prawa karnego materialnego, problemy. Pierwszy, dotyczy przesłanek obligatoryj-

---

¹ Orzeczenie opublikowane na stronie internetowej (www.sn.pl/orzecznictwo/uzasadnienie/ik/I-KZP-0026_09.pdf).

nego zarządzenia wykonania kary (art. 75 § 1 k.k.), drugi zaś związany jest z wymiarem kary łącznej (art. 85 i n. k.k.).

Zgodnie z art. 75 § 1 k.k. „sąd zarządza wykonanie kary, jeżeli skazany w okresie próby popełnił podobne przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności”. Wydaje się, że treść tego przepisu jednoznacznie wskazuje przesłanki obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary², którymi są: popełnienie przez sprawcę w okresie próby przestępstwa umyślnego, które jest przestępstwem podobnym³ do tego, za które orzeczono karę z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i jest przestępstwem, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności⁴. Jednakże, w razie jakichkolwiek wątpliwości interpretacyjnych, wystarczy, jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy, odwołanie się do wykładni gramatycznej. Kluczowe znaczenie dla prawidłowego rozumienia treści tego przepisu ma zwrot „za które”. Zgodnie z definicją słownikową, jest to „zaimek względny używany (...) w zdaniach podrzędnych rozwijających treść zdania nadrzędnego”⁵. Odnosi się zatem bezpośrednio do rzeczownika wskazanego w zdaniu nadrzędnym, charakteryzowanego przez zdanie podrzędne. W treści art. 75 § 1 k.k. owym rzeczownikiem jest „przestępstwo”. Skoro tak, to z przepisu jasno wynika, że podstawę obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary stanowi popełnione w okresie próby przestępstwo, które jest umyślne i podobne, o ile za to właśnie konkretne przestępstwo sąd wymierzył prawomocnie karę pozbawienia wolności.

W świetle art. 75 § 1 k.k. nie ma zatem znaczenia kara „grożąca” – tylko kara „orzeczona”. Nie jest istotne, czy przestępstwo popełnione przez sprawcę w okresie próby jest zagrożone wyłącznie karą pozbawienia wolności, czy też sankcją alternatywną. Ważne, by kara pozbawienia wolności nie pozostawała „możliwą do wymierzenia sankcją”, ale była karą orzeczoną za konkretne przestępstwo.

Innymi słowy, obligatoryjne zarządzenie wykonania kary uzasadnia wyłącznie popełnienie takiego przestępstwa, które jest podobne w rozumieniu art. 115 § 3 k.k., zostało popełnione przez sprawcę świadomie, a ponadto stopień społecznej szkodliwości tego czynu, jak również stopień winy sprawcy wskazują na konieczność wymierzenia za nie właśnie kary pozbawienia wolności, a nie innego rodzajowo, łagodniejszego środka prawnokarnej re-

---

² Por. K. Indecki, A. Liszewska, *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych*, Warszawa 2002, s. 344; A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2001, s. 310.

³ Definicję przestępstwa podobnego zawiera art. 115 § 3 k.k.

⁴ Przesłanka ta jest spełniona zarówno wtedy, gdy prawomocnie orzeczono karę bezwzględną pozbawienia wolności, jak i wówczas, gdy wykonanie tej kary warunkowo zawieszono; zob. uchwałę SN z dnia 17 listopada 1996 r., I KZP 19/96, OSNKW 1996, nr 11–12, poz. 75 oraz głosę do tej uchwały K. Postulskiego, OSP 1997, nr 2, poz. 43.

⁵ Słownik Języka Polskiego, M. Szymczak (red.), Warszawa 1978, s. 1076.

akcji za przestępstwo. W pozostałych przypadkach istnieje jedynie podstawa do fakultatywnego zarządzenia wykonania kary. Gdyby tak nie było, trudno byłoby znaleźć uzasadnienie dla wprowadzenia przez ustawodawcę zarówno fakultatywnych, jak i obligatoryjnych przesłanek zarządzenia wykonania kary orzeczonej z warunkowym zawieszeniem.

W tym kontekście, podzielając pogląd Sądu Najwyższego, za niesłuszne należy uznać stanowisko, na które powołał się sąd okręgowy w rozpoznawanej sprawie, a mianowicie, że „podstawa do obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary zostaje spełniona także wtedy, gdy kara wymierzona za podobne przestępstwo umyślne jest jedną z podstaw wymiaru kary łącznej pozbawienia wolności. W takim wypadku karą za podobne przestępstwo umyślne może być też kara ograniczenia wolności, która w procesie wymiaru kary łącznej została zamieniona na karę pozbawienia wolności”⁶. Pogląd ten jest odosobniony w literaturze⁷.

Kontrowersje wzbudza przede wszystkim założenie, że w sytuacji, gdy sprawca w okresie próby popełnił więcej niż jedno przestępstwo, za które w efekcie została mu wymierzona kara łączna pozbawienia wolności, obligatoryjnemu zarządzeniu wykonania kary nie stoi na przeszkodzie fakt, że kara pozbawienia wolności nie jest karą wymierzoną (a nawet przewidzianą) za jednostkowe podobne przestępstwo umyślne, lecz jest nią kara innego rodzaju. Prowadzi to, jak zauważył Sąd Najwyższy, do rozszerzania znaczenia zwrotu „za które”, na co nie pozwalają reguły interpretacyjne prawa karnego.

Ponadto, wątpliwe jest uznanie, że to kara łączna pozbawienia wolności, a nie kara jednostkowa, jest karą uzasadniającą, w myśl art. 75 § 1 k.k., zarządzenie wykonania kary, nawet w sytuacji, gdy jej substratem jest kara ograniczenia wolności (wymierzona faktycznie za jednostkowe umyślne przestępstwo podobne), zamieniona w procesie wymiaru kary łącznej na karę pozbawienia wolności. Prowadzi to do dowolnej interpretacji przesłanek zawartych w art. 75 § 1 k.k. Przyjęcie powołanego poglądu oznaczałoby „przesunięcie” podstawy obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary z kary jednostkowej na karę łączną. W efekcie dawałoby to taki skutek, że popełnienie przez sprawcę w okresie próby kilku drobnych przestępstw (przynajmniej jednego umyślnego i podobnego), za które sąd wymierzył kary ograniczenia wolności, w zbiegu z chociażby jednym czynem zabronionym, za który orzeczono karę pozbawienia wolności, powodowałoby wymierzenie łącznej kary pozbawienia wolności i obligatoryjne zarządzenie wykonania

⁶ A. Zoll, (w:) K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny, Część ogólna, Komentarz, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2000, s. 525 i n.

⁷ Por. A. Marek, Kodeks karny. Komentarz, LEX 2007; G. Łabuda, (w:) J. Giezek (red.), Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Warszawa 2007, s. 531; E. Bieńkowska, (w:) G. Rejman (red.), Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Warszawa 1999, s. 1158 i n.

kary. To z kolei czyniłoby bezzasadnym podział przesłanek dokonany przez ustawodawcę w art. 75 § 1 i 2 k.k.

Osobną kwestią wymagającą podkreślenia jest fakt, że czym innym jest kara jednostkowa wymierzona za pozostające w zbiegu przestępstwo, a czym innym kara łączna. Dlatego też dla prowadzenia dalszych rozważań zasadne jest odniesienie się do drugiego ze wskazanych na wstępie problemów, a mianowicie wymiaru kary łącznej.

Za punkt wyjścia należy przyjąć art. 85 k.k., na który nie powoływał się Sąd Najwyższy, a który zawiera wprost przesłanki wymiaru kary łącznej. Wynika z niego, iż w sytuacji, gdy sprawca popełnił co najmniej dwa przestępstwa pozostające w realnym zbiegu i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju lub inne podlegające łączeniu, „(...) sąd orzeka karę łączną, biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa”. Oznacza to po pierwsze, że sąd nie posiada swobody w zakresie orzekania bądź nie kary łącznej, ale musi ją wymierzyć, jeśli spełnione są wymienione wyżej przesłanki. Ponadto, zawsze podstawę jej wymiaru stanowią kary orzeczone za jednostkowe przestępstwa. Niezależnie zatem od tego, czy czyny zabronione popełnione przez sprawcę sądzone są w jednym, czy w kilku postępowaniach, sąd wymierza karę za każdy czyn z osobna i kary tej nie „unicestwia” późniejszy zabieg, polegający na połączeniu kar jednostkowych i wymierzeniu kary łącznej. Ta ostatnia sprawa, że kary jednostkowe nie są wykonywane, co nie oznacza, że nie istnieją. Kara wymierzana indywidualnie za konkretny czyn jest dolegliwością oznaczającą potępienie popełnienia przez sprawcę tego właśnie przestępstwa i jako taka ma za zadanie realizować cele kary i karania⁸, podczas gdy kara łączna stanowi ujemną ocenę pewnego okresu przestępczej działalności sprawcy, jest „wyпадkowa” kar jednostkowych i cele jej wymiaru są inne⁹.

Karą wymierzoną za umyślne przestępstwo podobne, zgodnie z art. 75 § 1 k.k., zawsze będzie zatem kara jednostkowa, nigdy zaś kara łączna.

Z art. 85 k.k. wynika poza tym, że podstawą wymiaru kary łącznej są nie tylko kary tego samego rodzaju, ale także inne podlegające łączeniu. Stosownie do treści art. 87 k.k. takimi karami są kary ograniczenia i pozbawienia wolności. Przepis ten stanowi, iż „w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia i ograniczenia wolności, sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wol-

---

⁸ W zakresie pojęcia i celów kary i karania zob. np.: C. Beccaria, O przestępstwach i karach, Warszawa 1959 oraz M. Cieślak, O węzłowych problemach związanych z sensem kary, NP 1969, nr 2.

⁹ Na temat celów orzekania kary łącznej zob. np.: J. Kostarczyk-Gryszkova, Problem granic realnego zbiegu przestępstw, ZNUJ 1968, nr 37, s. 7; J. Pozorski, Z problematyki kary łącznej i wyroku łącznego, NP 1966, nr 1, s. 13 i n.; K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny. Komentarz. Część ogólna, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2000, s. 563.

ności równa się 15 dniom pozbawienia wolności”. Określa zatem zasady łączenia tych dwóch rodzajów kar, przyjmując, że karą orzeczoną jako kara łączna ma być w tej sytuacji kara pozbawienia wolności. Zarówno w orzecznictwie, jak i w literaturze wskazuje się, że wymiar kary łącznej pozbawienia wolności ma w tym przypadku charakter obligatoryjny, co uzasadnione jest brakiem możliwości jednoczesnego wykonywania obu rodzajów kar¹⁰. Oznacza to, że sąd, łącząc kary pozbawienia i ograniczenia wolności, nie ma innej możliwości poza wymiarem łącznej kary pozbawienia wolności. Choć w doktrynie pojawił się pogląd, według którego zasadne byłoby wprowadzenie możliwości zamiany tych kar „w obu kierunkach” i orzekanie w uzasadnionych przypadkach także łącznej kary ograniczenia wolności¹¹, ale rozwiązania takiego ustawodawca nie przewidział w art. 87 k.k. Nie oznacza to jednak, że przyjęte w obowiązującym kodeksie karnym zasady wymiaru kary łącznej mogą w jakikolwiek sposób wpływać na wypełnienie, bądź też nie, przesłanek obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary.

W oparciu o powyższe uznać należy, iż w każdej sytuacji karą, o której mowa w art. 75 § 1 k.k., jest kara jednostkowa pozbawienia wolności, zaś nigdy nie jest nią kara łączna pozbawienia wolności, choćby jej substratem była kara ograniczenia wolności wymierzona za umyślne przestępstwo podobne, zamieniona w procesie łączenia kar na karę pozbawienia wolności, jak również nie jest nią owa „kara pozbawienia wolności”, powstała w wyniku zamiany kary ograniczenia wolności na podstawie art. 87 k.k.

Istotne znaczenie z punktu widzenia prowadzonych rozważań ma także treść art. 92 k.k. Przepis ten stanowi, iż „wydaniu wyroku łącznego nie stoi na przeszkodzie, że poszczególne kary wymierzone za (...) zbiegające się przestępstwa zostały już w całości albo w części wykonane”. Potwierdza on wyrażone wcześniej stanowisko o odrębności kar jednostkowych i kary łącznej i zachowaniu niezależnego bytu przez te pierwsze, pomimo ich „połączenia”. Wprawdzie przepis ten odnosi się do sytuacji, kiedy sprawca sądzony jest w odrębnych postępowaniach za pozostające w zbiegu przestępstwa, to przecież fakt jednoczesnego czy odrębnego sądzenia nie może mieć wpływu na polepszenie czy pogorszenie sytuacji prawnej sprawcy, zwłaszcza że przecież zasady wymiaru kary łącznej pozostają takie same. Skoro tak, to w przypadku skazania sprawcy za popełnione w okresie próby umyślne przestępstwo podobne na karę ograniczenia wolności, należy przyjmując brak przesłanek obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary, niezależnie od tego, czy kara ta zaraz po jej wymierzeniu, czy też już po jej wykonaniu, ulegnie połączeniu z karą pozbawienia wolności na podstawie art. 87 k.k. Nadal bowiem karą wymierzoną za to konkretne przestępstwo pozostaje

¹⁰ Zob. wyrok SN z dnia 9 lipca 2003 r., III KK 276/03, Prok. i Pr. 2004, dodatek „Orzecznictwo”, nr 2 oraz J. Giezek, (w:) J. Giezek (red.), Kodeks karny..., s. 571.

¹¹ J. Giezek, *ibidem*.

kara ograniczenia wolności. Ponadto niedopuszczalne byłoby założenie, że przy jednoczesności sądenia kara łączna pozbawienia wolności, której substratem jest kara ograniczenia wolności wymierzona za podobne przestępstwo umyślne, spełnia przesłanki art. 75 § 1 k.k., a w przypadku odrębnych postępowań jej nie wypełnia, lub co gorsza, z chwilą wydania wyroku łącznego owa podstawa obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary, której nie było w chwili wydania wyroku jednostkowego, „nagle się pojawia”.

Na koniec nie sposób pominąć jeszcze jednego przepisu, którego analiza wskazuje na zasadność stanowiska przyjętego przez Sąd Najwyższy. Zgodnie z treścią art. 575 § 1 k.p.k., w przypadku pojawienia się, po wydaniu wyroku łącznego, nowych okoliczności, które wskazywałyby na potrzebę wydania nowego wyroku łącznego, z chwilą jego wydania, poprzedni wyrok łączny traci moc. W literaturze za owe okoliczności, uzasadniające potrzebę wydania nowego wyroku łącznego, uznaje się wydanie nowego wyroku, który powinien zostać połączony ze wszystkimi, bądź tylko niektórymi wyrokami składającymi się na wydany wcześniej wyrok łączny¹². W związku z tym należy przyjąć, że ów „węzeł” łączący kary jednostkowe może pod pewnymi warunkami zostać rozwiązany i w jego miejsce może powstać nowy. Jeśli tak, to jest to jeszcze jeden dowód potwierdzający słuszność tezy, że w treści art. 75 § 1 k.k. chodzi wyłącznie o karę jednostkową pozbawienia wolności.

Łatwo wyobrazić sobie sytuację, w której sprawca zostaje skazany na karę ograniczenia wolności za popełnione w okresie próby umyślne przestępstwo podobne A oraz na karę pozbawienia wolności za pozostające z nim w zbiegu przestępstwo B. W efekcie zostaje temu sprawcy wymierzona kara łączna pozbawienia wolności. Gdyby przyjąć, że w tej sytuacji została spełniona przesłanka obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary, to co stałoby się, gdyby po pewnym czasie wyszło na jaw inne jeszcze przestępstwo C, za które ów sprawca został skazany na karę ograniczenia wolności, zanim jeszcze dopuścił się przestępstwa B. W tym stanie faktycznym w zbiegu pozostają przeciwieństwo przestępstwa A i C, a nie jak wcześniej przyjęto A i B. Karą łączną, którą należałoby za nie wymierzyć, jest kara ograniczenia wolności. Karą wymierzoną za pojedyncze umyślne przestępstwo podobne w obu przypadkach pozostaje kara ograniczenia wolności. Zmienia się jednak istotnie wymiar kary łącznej. Przyjęcie wskazanego wyżej stanowiska nakazywałoby uznać, że przesłanka z art. 75 § 1 k.k. z chwilą wydania nowego wyroku łącznego „odpadła”, co oczywiście nie jest zgodne z prawdą, gdyż w obu przypadkach owa przesłanka w ogóle nie zaistniała.

---

¹² Zob. np. P. Hofmański (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. III, Warszawa 2004, s. 348.

Podsumowując, należy podkreślić, że wszystkie powołane w niniejszej glosie przepisy oraz poczynione wywody wskazują jednoznacznie na słuszność stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy.